

ANDRZEJ DERDZIUK OFM^{Cap}

SPRAWOZDANIE ZE SPOTKANIA NAUKOWEGO
SEKCJI TEOLOGÓW MORALISTÓW POLSKICH
Konstancin 11-13 czerwca 2001

Doroczne spotkanie naukowe teologów moralistów polskich odbywało się w Konstancinie-Jeziornej w dniach 11-13 czerwca 2001 r. Tematem spotkania była refleksja nad przemianami w Europie Środkowo-Wschodniej w 10 lat po *Centesimus annus*. Wzięło w nim udział 82 uczestników. Zjazd rozpoczęto wieczorną Mszą św., której przewodniczył ks. prof. Jerzy Troska. Homilię wygłosił o. Paweł Salamon OFMConv. W kolejnym dniu obrad Mszy św. przewodniczył ks. prof. Stanisław Olejnik, a homilię wygłosił ks. dr hab. Sławomir Nowosad.

Rozpoczynając obrady ks. prof. Janusz Nagórny, Przewodniczący Sekcji, nawiązał do Roku Prymasa Wyszyńskiego oraz 10-lecia encykliki *Centesimus annus*. Przypomniał o śmierci ks. prof. Seweryna Rosika (17.10.2000) oraz o powołaniu na stolicę biskupią w Helsinkach ks. prof. Józefa Wróbla. Zwrócił też uwagę na odpowiedzialność za świat, w którym żyjemy. Wydarzenia po roku 1989 należy interpretować

teologicznie. Posługiwanie rozwojowi nauki społecznej Kościoła jest udziałem w misji ewangelizacyjnej.

Pierwszej sesji przewodniczył ks. prof. Marian Machinek. Referat na temat *Perspektywy rozwoju społecznego w świetle „Centesimus annus”* wygłosił ks. prof. Paweł Góralczyk. Nawiązał on do wydarzeń w Fatimie oraz do odnowienia aktu poświęcenia świata Niepokalanemu Sercu Maryi w 1984. W roku 1989 spełniła się zapowiedź tryumfu Niepokalanego Serca Maryi. Treść referatu została podzielona na trzy części. W pierwszej autor omówił nowe uwarunkowania człowieka żyjącego po roku 1989. Z jednej strony cechuje je szansa odnowy ładu społecznego budowanego w odzyskanej wolności, z drugiej zaś zagrażają tej wolności konsumizm i liberalizm eliminujące etykę z życia gospodarczego. W drugim punkcie swego wystąpienia ks. Góralczyk wskazał na pojmowanie sprawiedliwości jako promocji ludzkiej. Chodzi w niej nie tylko o zapewnienie posiadania rzeczy przez ludzi pracy, ale umożliwienie im osobowego rozwoju przez uszanowanie godności ludzkiej. Winno się to wyrazić w budowaniu porządku społecznego opartego na zasadach moralnych.

Zastanawiając się nad sposobem zagospodarowania odzyskanej wolności w świetle encykliki *Centesimus annus* prelegent zwrócił uwagę na potrzebę określenia prawdziwej koncepcji wolności. W wymiarze gospodarczym wolność tę wyrażają wolność pracy, przedsiębiorczość i uczestnictwo. Kryterium polityki społecznej jest dobro wspólne, które w społeczeństwie pluralistycznym winno brać pod uwagę integralną koncepcję człowieka. Demokracja jako forma sprawowania władzy rodzi się w dialogu umożliwiających poszanowanie godności osobowej człowieka.

W dyskusji po referacie podniesiono kwestię etyki światowej (*Weltethos*) oraz określenia wartości, które winny stanowić jej podstawę. Podkreślono też konieczność doprecyzowania dobra wspólnego, tak by obejmowało integralną koncepcję człowieka. Encyklika *Centesimus annus*, inspirowana doświadczeniami polskimi, jest profetycznym znakiem dla całego świata mającym charakter uniwersalny.

Kolejny referat poświęcony problematyce społecznej zaprezentował ks. prof. Janusz Mariański z KUL. Swoje wystąpienie, zatytułowane *Demokracja bez wartości? Refleksje wokół encykliki „Centesimus annus” i sytuacji w Polsce*, oparł na nauczaniu papieskim oraz na badaniach socjologicznych. Przedłożenie miało charakter interdyscyplinarny i ukazało dane socjologiczne oraz ich teologiczną interpretację. Wykorzystując bogate nauczanie Kościoła autor zaprezentował różne koncepcje demokracji wskazując na jej istotne rysy, do których należą związek z prawdą, wartościami oraz prawami człowieka. Demokracja winna respektować prawdziwą godność człowieka, który ma prawo do życia od poczęcia do naturalnej śmierci oraz winien mieć możliwość rozwoju swego ducha. Władza demokratyczna kierując się zasadą pomocniczości zakłada autonomię człowieka, który winien postępować zgodnie z prawem moralnym. W pluralistycznym świecie obrona wartości podstawowych wyprowadzonych z natury człowieka staje się istotnym zadaniem demokracji.

Druga i trzecia część referatu ks. Mariańskiego miała charakter bardziej socjologiczny. Autor w świetle sondaży przedstawił nostalgię za komunizmem w byłych krajach socjalistycznych. Badania ukazują mentalność ludzi naznaczonych piętnem komunizmu i nie zawsze zdolnych do przystosowania się do nowej rzeczy-

wistości. Autor podaje kryteria oceny rzeczywistości oraz wskazuje na przyczyny powstawania opinii na temat przeobrażeń społecznych w Europie Środkowo-Wschodniej.

W punkcie zatytułowanym „Demokracja w społeczeństwie polskim” zostały przedstawione opinie Polaków na temat funkcjonowania młodej demokracji w Polsce. Mimo akceptacji demokracji jako formy rządów wielu respondentów było niezadowolonych z sytuacji w kraju z powodu niewłaściwego funkcjonowania mechanizmów demokratycznych. Oczekiwania wielu osób w stosunku do państwa są zbyt wygórowane i zakładają próbę pogodzenia powiększenia wolności z oddawaniem suwerenności i przrzucaniem inicjatywy na rzecz państwa opiekuńczego. Przytoczono wyniki badań na temat wartości, którymi winna kierować się demokracja oraz wskazano na oczekiwania stawiane politykom. Na drodze przechodzenia od demokracji proceduralnej do demokracji etycznej brakuje szerokiego zaangażowania obywateli rozczarowanych działalnością elit politycznych. Podsumowując swoje wystąpienie ks. Mariański jeszcze raz zwrócił uwagę na rolę Kościoła, który w demokracji winien krzewić system wartości i bronić godności człowieka przez nagłaśnianie prawdziwej koncepcji człowieka oraz wskazywanie w świetle Ewangelii na kierunki rozwiązań problemów społecznych.

W dyskusji podniesiono istotny charakter wartości w systemie demokracji. Ze względu na wysokie kryteria etyczności polityki oraz oczekiwania kierowania się wartościami, oceny działań politycznych w Polsce są dziś niskie. Ważną kwestią jest fakt, iż często wartości są kreowane przez mass media, które posiadają ogromną władzę. Istotna jest też skuteczność mechanizmów demokratycznych, które nie ulegając czystemu pragmatyzmowi muszą zapewnić ład moralny w życiu społecznym. Obecnie w działaniach Kościoła należy zwrócić uwagę na przejście od moralności indywidualistycznej do moralności społecznej, od legalizmu do moralności sumienia. Kościół winien zwracać uwagę na konieczność poszanowania godności człowieka. Godność ta domaga się stworzenia warunków uczestnictwa w życiu społecznym. Rozwijają się one przez zapewnienie ludziom pracy i uczestniczenia w decyzjach politycznych. Demokracja kształtuje się w pracach samorządu. Nie można od demokracji oddzielać kwestii gospodarczych.

W ramach sesji popołudniowej odbyły się spotkania w trzech grupach podejmujących zagadnienia dotyczące współczesnej demokracji. Zastanawiano się nad kwestią gospodarki, kultury i polityki w powiązaniu z demokracją. Dyskusji w grupie pierwszej, poświęconej gospodarce, przewodniczył ks. dr Jerzy Gocko, który zaprezentował krótkie wprowadzenie do obrad. W spotkaniu grupy drugiej uczestniczył Waldemar Gasper, prezes Spółki Produkcyjnej Telewizja Familijna i Telewizji Puls. Obecny był też dyrektor zarządzający Spółki Zbigniew Derdziuk. Spotkaniu przewodniczył i poprowadził dyskusję o. dr Andrzej Derdziuk. Dyskusje w grupie trzeciej koncentrowały się wokół problematyki polityki. Wprowadzenia w tej grupie dokonał ks. dr Krzysztof Gryz.

W Gasper wskazał na rolę Kościoła jako jednego z „niedemokratycznych fundamentów współczesnej demokracji” Zadaniem Kościoła jest głoszenie wartości i określanie prawd brzegowych funkcjonowania społeczności. Pomimo działania w kontekście kultury masowej wrogiej wartościom chrześcijańskim, negującej

sensowność głębszej refleksji, Kościół winien znajdować drogi docierania do współczesnego człowieka. Jedną z takich dróg jest wspomaganie elit akademickich w precyzyjnym opisywaniu aksjologii funkcjonującej w kulturze.

Największa liczba uczestników brała udział w spotkaniu dotyczącym kultury. Tam też toczyła się szeroka dyskusja na temat kondycji kultury polskiej oraz doświadczenia twórców telewizji mającej inspiracje katolickie i wychodzącej z propozycją programu adresowanego do ludzi, którym drogą są wartości chrześcijańskie. Prezes Telewizji Puls odniósł się do przeprowadzonych badań, które wskazują na istnienie w Polsce dużej grupy ludzi oczekujących od telewizji pokazywania zwykłych ludzkich spraw bez przemocy i seksu. Media w Polsce są jednak generalnie nastawione na indoktrynację i komercję. Posługują się kryterium niezależności zamiast uczciwości. Kreują opinię społeczną, na którą się następnie powołują. W Polsce dostrzega się atak na telewizję Puls ze strony lewicy, która boi się utraty wpływów, oraz prawicy, która zwalcza inną opcję z irracjonalnych motywów oskarżając ją, że jest mało katolicka.

Telewizja ma za zadanie ewangelizację przez kulturę odwołując się do wartości uniwersalnych i ewangelicznych. Obecnie funkcjonuje uproszczony pogląd, że katolickie musi być konfesyjne i nieprofesjonalne. Należy przewycięzać ten niesprawiedliwy podział dążąc do otwarcia się na innych ludzi z zachowaniem tożsamości chrześcijańskiej i najwyższego poziomu profesjonalizmu. Prezes Gasper i Dyrektor Derdziuk ukazali mechanizmy walki politycznej z telewizją Puls oraz strukturę organizacyjną stacji telewizyjnej, będącej własnością Kościoła w Polsce. Następnie na spotkaniu plenarnym ks. Gocko i ks. Gryz przekazali owoce dyskusji w grupach dyskutujących na temat polityki i gospodarki. Natomiast dla uczestników tych dwu grup krótkiego zreferowania dyskusji o kulturze dokonał o. Andrzej Derdziuk.

Kolejnym punktem spotkania naukowego było sprawozdanie z pięcioletniej działalności Zarządu Sekcji. Ks. prof. Janusz Nagórny jako przewodniczący przedłożył pisemny raport z podejmowanych działań. Wyliczył on tematy organizowanych spotkań, liczbę uczestników oraz wskazał na wydanie drukiem materiałów pokonferencyjnych. Sekretarz Sekcji, o. Andrzej Derdziuk, złożył sprawozdanie ekonomiczne obejmujące rozliczenie kosztów spotkań oraz druku książek. W minionym okresie odbyło się pięć spotkań i wydano pięć książek w ramach serii „Spotkania naukowe Sekcji Teologów Moralistów Polskich” Oprócz referatów drukowano artykuły nadesłane oraz opracowano dzieje Sekcji Teologów Moralistów.

Powołana Komisja Skrutacyjna, której przewodniczył ks. dr Wacław Gubała, przeprowadziła wybory nowych władz. Przewodniczącym na kolejną pięcioletnią kadencję został wybrany ks. prof. J. Nagórny. Funkcję wiceprzewodniczącego powierzono ks. prof. Pawłowi Góralczykowi. Na sekretarza wybrano ks. dra Jerzego Gocko. Po kolacji zorganizowano spotkanie towarzyskie, podczas którego dzielono się doświadczeniami i prezentowano rozwój nowych wydziałów teologii w Polsce. Zgodnie z tradycją uczestnicy przedstawiali siebie i swoje dokonania w celu lepszego poznania się członków Sekcji.

Mszy św. 13 czerwca na rozpoczęcie trzeciego dnia obrad przewodniczył ks. kard. Józef Glemp Prymas Polski. W homilii, nawiązując do Listu apostołskiego

Novo millennio ineunte, wskazał na konieczność dążenia do świętości oraz ukazywania przez teologię dróg osiągnięcia świętości.

Z powodu zwołanego w trybie nagłym posiedzenia Rządu Rzeczypospolitej nie mógł przybyć z wykładem na temat *Polska w drodze do Unii Europejskiej* Kazimierz M. Ujazdowski, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W zmienionym porządku przedpołudniowych obrad jako pierwszy znalazł się referat ks. prof. Andrzeja F. Dziuby zatytułowany *Przesłanie społeczne Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Prymasa Polski*. Ks. Dziuba ukazał antropologiczno-teologiczne komponenty życia społecznego oraz wybrane sfery aktywności społecznej chrześcijan. Opracowanie miało charakter źródłowy, często odwołujący się do wypowiedzi Prymasa Tysiąclecia.

Na pierwszym miejscu wśród podstaw życia społecznego stoi prymat osoby ludzkiej w życiu społecznym wynikający z jej niezbywalnej wartości zakorzenionej w dziecięctwie Bożym. Człowiek realizuje się w rodzinie, która ma zadania wychowawcze i stanowi fundament życia społecznego. Naród jest rodziną rodzin uczestniczącą we wspólnym dziedzictwie w postaci kultury opartej na wierze. Istotnym wyznacznikiem jest służebna rola państwa oraz dążenie do odkrycia wspólnoty rodziny ludzkiej pochodzącej od Boga.

Prezentując sfery aktywności społecznej, obecne w nauczaniu Prymasa, ks. Dziuba szeroko omówił kwestię odnowy moralnej, patriotyzmu, troski o dobro wspólne, miłości miłosiernej i sprawiedliwości społecznej. Życie społeczne nie może obyć się bez dążenia do prawdy i pokoju. Gospodarka ma mieć charakter personalistyczny. Podobnie kultura winna być nośnikiem wartości moralnych. Nauczanie kard. Wyszyńskiego stanowi integralny program dla Polaków, który do dziś zachował swoją aktualność. Po referacie odbyła się inspirująca dyskusja, którą prowadził ks. dr Bronisław Sałkowski.

W ramach spotkania dokonano promocji książki obejmującej materiały z symposium w UKSW zorganizowanego z okazji 80 rocznicy urodzin ks. prof. S. Olejnika. Z tej racji ks. prof. P. Góralczyk przypomniał najważniejsze dokonania Jubilata i zaprezentował książkę. W swoim wystąpieniu ks. Olejnik ukazał historię powstania swego najnowszego podręcznika oraz przybliżył jego treść.

Całość spotkania podsumował ks. prof. Nagórny, który podziękował organizatorom oraz przypomniał najważniejsze wątki obrad, do których zaliczył refleksję nad etycznymi uwarunkowaniami demokracji i przybliżenie nauczania ks. Prymasa Wyszyńskiego. Istotne jest podkreślanie przesłania encykliki *Centesimus annus* wskazującej na błąd antropologiczny jako przyczynę upadku komunizmu. Przed nadużyciem wolności oferowanej w demokracji należy się bronić także dziś. Trwa nadal bitwa o człowieka, któremu zagrażają liberalizm etyczny i konsumizm. Ostatnim akcentem spotkania było skierowanie listu do Jana Pawła II, w którym złożono wyrazy wdzięczności za profetyczne wskazania zawarte w *Centesimus annus*.